

В і д з и в

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Поясок Тамари Борисівни про дисертацію Загородньої Алли Анатоліївни на
тему: **«Професійна підготовка фахівців економічної галузі у закладах
вищої освіти Республіки Польща та України»**

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначили нові пріоритети розвитку освітньої галузі. Високий динамізм суспільно-політичних і виробничо-економічних процесів, потреба в постійній відповідності рівня освіченості молоді швидкому розвитку науки та техніки зумовлюють необхідність докорінного перегляду підходів до підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Особливої актуальності набуває проблема вдосконалення підготовки студентів економічних спеціальностей до професійної діяльності, пошуку нових підходів до подальшого вдосконалення форм і методів здобуття економічних знань, визначення шляхів формування професійної спрямованості протягом усього періоду навчання студентів, оптимізацію змісту та способів реалізації економічної освіти.

Сучасному українському господарству необхідні компетентні фахівці, які набули професійно значущих знань, оволоділи методами та прийомами їх реалізації й творчого використання у практичній діяльності, усвідомили необхідність самореалізації та самовдосконалення впродовж усього життя. З метою розв'язання проблеми підготовки конкурентоспроможних фахівців-економістів вивчення досвіду країн Європейського Союзу є доцільним. Оскільки Республіка Польща, як одна з країн Євросоюзу, досягла значних успіхів у соціально-економічному розвитку, приєдналась до європейських стандартів професійної підготовки фахівців галузі економіки, вивчення досвіду особливостей професійної підготовки майбутніх економістів у закладах вищої освіти цієї країни є актуальним.

З огляду на це, дисертація А. А. Загородньої є актуальним, доцільним і своєчасним науковим дослідженням, оскільки, з одного боку, вона торкається проблеми підготовки до професійної діяльності майбутніх економістів, яка є константно актуальною через те, що змінюються умови, у яких економічна діяльність здійснюється, а відповідно й вимоги, котрі висуваються до визначення її змістової та організаційної складових. Іншим важливим аспектом, що доводить доцільність звернення до проблеми дослідження саме у представленому потрактуванні, є вивчення можливостей модернізації української вищої економічної освіти в аспекті інтеграції України в європейський простір вищої освіти з урахуванням прогресивних ідей досвіду Республіки Польща.

Дисертантка аргументовано та переконливо здійснила теоретичні узагальнення і запропонувала власний науково виважений підхід до розв'язання проблеми професійної підготовки фахівців економічної галузі у

зкладах вищої освіти України на підґрунті врахування досвіду Республіки Польща.

Слід відмітити чіткість обґрунтування дисертанткою доцільності дослідження на ґрунті виявлення суперечностей, які потребують розв'язання, а саме між: ринковими механізмами розвитку економіки України та недостатнім кадровим забезпеченням фахівцями економічної галузі; вимогами суспільства до вищої економічної освіти в Україні та невідповідною їм якістю професійної підготовки фахівців економічної галузі; необхідністю змін у вітчизняній системі економічної освіти у зв'язку з розвитком на ринкових засадах економіки та недостатнім використанням європейського досвіду у цьому напрямі; досвідом Республіки Польща у професійній підготовці фахівців економічної галузі та відсутністю його цілісного аналізу для використання в Україні.

У вступі чітко окреслюється методологічний апарат дослідження, наведено чітко сформульовані положення щодо визначення об'єкта, предмета, мети завдань та провідної концептуальної ідеї. Вони є узгодженими між собою на засадах ієрархічно обумовленого підпорядкування та відбиття необхідних взаємозалежних зв'язків.

На особливу увагу заслуговує досліджена пані Аллою джерельна база дослідження, яка містить як європейські офіційні документи та матеріали з питань професійної підготовки фахівців економічної галузі у країнах Європейського Союзу, положення декларацій, концепцій і рекомендацій міжнародних організацій, законодавчих актів, нормативно-правових документів країн ЄС із зазначеного питання, так і монографічні та інші наукові праці зарубіжних учених щодо питань міжнародних досліджень у галузі освіти та економічної освіти, українсько-польські наукові видання, матеріали і тези наукових конференцій з проблем економічної освіти, наукові розвідки вітчизняних учених з проблем розвитку освіти в Республіці Польща та в Україні.

У першому розділі дисертанткою висвітлено проблему професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України як об'єкт наукового дослідження порівняльної педагогіки, а саме: здійснено порівняльний аналіз базових понять дослідження в українському й польському науковому просторі; проаналізовано проблему професійної підготовки фахівців економічної галузі у педагогічній теорії; подано концепцію дослідження професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України; обґрунтовано критерії порівняння професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України.

Пані Загородньою здійснено порівняння базових понять дослідження в польському й українському науковому просторі. Як позитив слід відмітити ключовий посил у роботі стосовно того, що під професійною підготовкою фахівців економічної галузі у дисертації розуміється цілеспрямована систематична підготовка майбутніх фахівців економічної галузі, яка враховує сучасні тенденції розвитку економічної науки, запити ринкової економіки та

спрямована на оволодіння сукупністю професійних компетентностей, що визначають рівень готовності фахівця до виконання професійних завдань (с. 80).

Важливим є те, що у рецензованій роботі досліджувана проблема вивчається на міждисциплінарному рівні та передбачає інтегрування знань з економіки, педагогіки, психології, соціології і вимагає застосування системи таких підходів, які охоплюють проблемне міждисциплінарне поле дослідження, а саме: порівняльного, системного, діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного. Це стало провідною концепцією дослідження.

З метою проведення компаративного аналізу, дослідницею визначено та обґрунтовано критерії порівняння професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України, а саме: інституційно-мережевий, організаційно-ступеневий, змістово-процесуальний та розкрито їх зміст (сс. 109-110).

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячено детальному аналізу професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща. З цією метою авторкою охарактеризовано нормативно-правову базу та мережу закладів вищої економічної освіти Республіки Польща, що дозволили визначити її характерні особливості.

Аналіз моделей та змісту підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща дозволив пані Загородній виокремити найпоширеніші з моделей, а саме: соціально-орієнтовану, індивідуалізовано-ліберальну, східно-азійську - інтеграційну (с. 154), а також констатувати, що зміст професійної підготовки (як і його обсяг та рівні) регламентується державними стандартами, визначається освітньо-професійними програмами й формується з таких основних компонентів: спеціальний, психолого-педагогічний, соціокультурологічний, науково-професійний, практикоорієнтований.

Проаналізовані форми й методи підготовки фахівців економічної галузі в закладах вищої освіти Республіки Польща дозволили дослідниці зробити висновок стосовно того, що добір форм і методів підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща водночас характеризуються інноваційністю та традиційністю, а також залежить від рівня професіоналізму викладачів, матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу та стану забезпеченості інфраструктури закладу вищої освіти.

На підґрунті всебічного аналізу професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща пані Алла сформулювала тенденції підготовки фахівців економічної галузі: децентралізація системи управління підготовкою фахівців економічної галузі; розвиток дистанційної освіти; економічна дипломатія; структурно-організаційний підхід до підготовки фахівців економічної галузі; формування змісту професійної підготовки відповідно до нормативно-правової бази ЄС; автономія закладів вищої освіти; орієнтація на вимоги європейського простору вищої освіти та врахування їх (с. 216).

З метою проведення подальшого компаративного аналізу, третій розділ дослідниця присвятила аналізу професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти України, що здійснювався відповідно тим же напрямом, що і стосовно закладів вищої освіти республіки Польща. Це є позитивною тенденцією дослідження, яка забезпечує адекватність висновків.

Аллою Анатоліївною з'ясовано, що підготовка фахівців економічної галузі в Україні здійснюється у різних типах закладів вищої освіти державної і приватної форм власності, а заклади вищої економічної освіти України беруть участь в програмах академічної мобільності та обміну. Порівняння дослідницею навчальних планів підготовки бакалавра з економіки показало, що організація процесу пізнавальної діяльності переважно спрямована на формування фахової компетентності випускника у сфері професійної діяльності.

Авторкою виокремлено найбільш поширені моделі професійної підготовки фахівців економічної галузі України: нормативно-ступенева та інтегрована, сучасні тенденції підготовки фахівців економічної галузі в Україні та з'ясовано, що однією з проблем забезпечення якості професійної підготовки фахівців економічної галузі в закладах вищої освіти України є організація державного фінансування.

Дослідження, результати яких висвітлені у другому і третьому розділах, дозволили авторці здійснити порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України, зокрема порівняти нормативно-правову базу та мережу закладів вищої економічної освіти Республіки Польща та України; моделі професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України; провести порівняльний аналіз змісту, форм і методів підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України відповідно визначених критеріїв; виокремити спільне та відмінне у тенденціях підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України.

На підґрунті порівняльного аналізу професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України пані Загородньою зроблено основне: визначено напрямки використання досвіду професійної підготовки фахівців економічної галузі Республіки Польща в Україні, що представлено у п'ятому розділі дисертаційного дослідження.

Алла Анатоліївна здійснила аналіз модернізації професійної підготовки фахівців економічної галузі в закладах вищої освіти України і визначила, що модернізацію системи професійної підготовки фахівців економічної галузі в умовах євроінтеграції України можливо здійснити за умови адекватного та оптимального впровадження як українського, так і іноземного досвіду в цій сфері, що передбачає: впровадження системи ступеневої професійної підготовки фахівців економічної галузі; зв'язок навчання та практики, забезпечення наступності між теоретичною підготовкою та умовами її практичної реалізації; проходження різних видів практики в провідних

фінансових установах і підприємствах України та країн ЄС; розвиток мотивації студентів і залучення обдарованої молоді до науково-дослідної роботи; збільшення кількості студентів, які навчаються в магістратурі, пошук можливостей для формування академічної мобільності; створення дослідницьких університетів із залученням провідних іноземних фахівців і забезпечення розвитку професійної мобільності викладачів закладів вищої освіти (с. 392).

Важливими є представлені дослідницею перспективні напрями використання в Україні досвіду професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща, а саме: розширення міжнародного співробітництва між освітніми установами, забезпечення тісної співпраці між сферами освіти і професійної діяльності; створення системи нових форм організації професійної підготовки фахівців; оновлення змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі; удосконалення нормативно-правової бази професійної підготовки (пп. 5.3). Означені перспективні напрями впровадження досвіду Республіки Польща в українську освіту знайшли своє відображення у методичних рекомендаціях «Перспективність використання досвіду професійної підготовки фахівців економічної галузі Республіки Польща в Україні».

Отже, маємо достатні підстави стверджувати, що опонована робота має всі необхідні ознаки наявності в ній наукової новизни, оскільки автором пропонуються цінні для теорії і методики професійної освіти положення. Наявність розроблених методичних рекомендацій щодо імплементації запропонованих автором напрямів використання в Україні досвіду професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща, а також авторська монографія «Професійна підготовка фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України», яка сприятиме збагаченню змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх економістів у закладах вищої освіти України з урахуванням польського досвіду.

Представлені науково-методичні матеріали *Додатків* також суттєво підвищують практичну цінність результатів дослідження.

Висновки й рекомендації, здобуті у процесі роботи, досить ґрунтовно викладено авторкою у фахових виданнях, методичних рекомендаціях та матеріалах конференцій всеукраїнського та міжнародного рівнів. Обсяг і зміст надрукованих праць (загальна кількість – 61) свідчить про тривалу й послідовну роботу дисертантки над проблемою. А список використаних джерел (941 найменування) свідчить про глибоке занурення авторки у дослідження.

Автореферат цілісно відображує зміст дисертації.

Основні теоретичні засади та висновки дисертаційної роботи слугуватимуть для подальшого вивчення науковцями проблеми професійної підготовки майбутніх економістів.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження А. А. Загородньої загалом, у контексті наукової дискусії вважаємо за необхідне висловити зауваження і побажання:

1. Актуальність дисертацій з педагогічної компаративістики визначається у тому числі аналізом ключових документів (стратегій, законів, постанов тощо), в яких акцентовано на важливості досліджуваної проблеми. Обґрунтовуючи актуальність, дисертантка цілком правомірно посиляється на документи провідних міжнародних організацій, зокрема ЄС, ЮНЕСКО, Ради Європи, МОП, ОЕСР та України. Доцільним також було б навести аналогічні документи Республіки Польща.

2. До дискусійних моментів рецензованої дисертації відносимо відсутність уніфікації деяких базових терміносполук. Зокрема, у тексті дисертації і автореферату дисертантка паралельно використовує таку терміносполуку як «найпоширеніша модель» (наприклад, с. 12 автореферату) та/або «найбільш поширена модель». Окрім того, відсутні критерії до визначення рівня поширеності тієї чи іншої моделі.

3. Слід вітати спробу здобувачки з виокремлення тенденцій розвитку професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України. Тенденція під впливом глобалізації слугує компаративістам провідним інструментом узагальнення векторності освіти у світовому просторі. Дотримуючись усталеного розуміння тенденції як напрямку, в якому здійснюється розвиток будь-якого явища або процесу, звертаємо увагу на недотримання авторкою такого підходу при формулюванні деяких з окреслених у роботі тенденцій. Зокрема, таке їх формулювання як «інтерактивність змісту професійної підготовки», «економічна дипломатія», «масовість вищої освіти», «інтерактивність змісту професійної підготовки» тощо (наприклад, с. 32 автореферату) не відповідає зазначеному формату.

4. Позитивний досвід країн зарубіжжя апріорі є цінним в умовах модернізації національної вищої освіти. Особливо перспективним виглядає досвід Польщі як найближчого сусіда та країни, яка протягом тривалого часу розвивалася за спільними ідеологічними й економічними законами. Не менш цінним вважаємо дослідження проблем, з якими стикається Польща в ході імплементації реформ. Тому окреслення викликів, що супроводжують процес професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти республіки Польща, посилило б цінність рецензованої дисертації.

5. Складовою практичної значущості дисертацій з компаративістики є рекомендації з використання зарубіжного досвіду для удосконалення власної освіти. На основі ґрунтовного дослідження проблеми професійної підготовки фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти республіки Польща дисертантка запропонувала такі рекомендації, які варто було б структурувати за рівнями, що посилило б їх цільовий характер, сприяло б більш цільовому донесенню до ключових стейкхолдерів.

Разом з тим, вказані зауваження не є принциповими й не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження. Робота,

автореферат, авторські статті виконані на достатньому науково-теоретичному та методичному рівні, містять різноплановий і ретельно опрацьований новий матеріал, аналіз якого дає підстави дійти наступного висновку: дисертація на тему «Професійна підготовка фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України» за науковим рівнем і новизною поставлених завдань, обґрунтованістю основних положень, практичним значенням отриманих результатів відповідає пп. 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24. 07. 2013, зі змінами, внесеними Постановами КМУ № 656 від 19. 08. 2015; № 1159 від 30. 12. 2015; № 567 від 27. 07. 2016; № 943 від 20. 11. 2019), а її автор Загородня Алла Анатоліївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету права, гуманітарних
і соціальних наук Кременчуцького
національного університету
імені Михайла Остроградського

Т. Б. Поясок

